

- впроваджується гендерний компонент у науку, освіту, просвіту тощо;
- Кабінет Міністрів України затвердив Державну програму з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 р.

Водночас результати наукових досліджень дають змогу оцінити відповідність задекларованих антидискримінаційних норм гендерним реаліям сучасного українського суспільства. Так, за рейтингом рівності статей, який було опубліковано в щорічній доповіді Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) за 2012 р., Україна посіла 64 місце у світі (Доповідь The Global Gender Gap Report опублікована на офіційному сайті ВЕФ <http://www.weforum.org/en/index.htm>). Індекс рівноправ'я статей розраховується шляхом порівняння можливостей чоловіків та жінок у чотирьох сферах діяльності: політиці, працевлаштуванні та побудові кар'єри, освіті та охороні здоров'я. Укладачі рейтингу особливо підкреслюють, що вони враховують не кращі умови життя для жінок, а відмінності в можливостях чоловіків та жінок у зазначених сферах.

Цей рейтинг укладається з 2005 р. У 2012 р. його очолила Ісландія, за нею йдуть Фінляндія, Норвегія, Швеція та Ірландія.

У звіті зазначено, що з 2006 р. 98 країн-учасниць

(86%) покращили показник гендерної рівності, а 16 країн (14%) – погіршили. Україна, на жаль, опинилася серед останніх. У 2006 р. вона займала 48 позицію, а в 2011-му опустилася до 64 місця.

Загальний рейтинг розрахований на основі чотирьох показників, але при аналізі кожного з них окремо позиція багатьох країн може досить істотно змінюватися. Так, за рівністю статей в питаннях працевлаштування та кар'єри Україна в 2012 р. посіла 43 місце, а за участю жінок в політичному житті – 119-те.

Із наведеного випливає досить очевидний висновок: задекларовані напрями державної гендерної політики України ще не мають конкретних механізмів реалізації, а модель гендерної політики потребує більш ретельної розробки із врахуванням національних особливостей розвитку економіки, політики і демократичної сталості держави та свідомості її громадян.

Список використаних джерел

1. Жінки та чоловіки на ринку праці України. Порівняльне дослідження України та ЄС. – К.: ВАІТЕ, 2011. – 32 с.
2. Гендерна політика в світлі євроінтеграції України. – Режим доступу: http://mvsinfo.gov.ua/events/2005/03/031505_1.html

Стаття надійшла 18.01.2013

УДК 377

І.М. Терюханова, Н.К. Стульпінас

Професійна освіта для інвалідів: здобутки, проблеми та перспективи

Розглянуто стан та проблеми професійної освіти й навчання осіб з інвалідністю в Україні. Запропоновано шляхи підвищення рівня професійної освіти та навчання таких осіб і впровадження інклюзивної освіти згідно з вимогами Конвенції ООН про права інвалідів.

Ключові слова: професійна освіта, особи з інвалідністю, інклюзивна модель навчання.

The state and problems of vocational training of persons with disabilities in Ukraine have been considered in this article. Ways to improve vocational training of such persons and the implementation of inclusive education in accordance with the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities have been suggested.

Keywords: vocational training, disabled people, inclusive training model

Постановка проблеми. Освіта є важливим чинником соціальної, професійної, особистісної значущості кожної людини та основою її конкурентоспроможності на ринку праці. Особливе значення освіта має для осіб з інвалідністю, тому що вона є одним із ключових чинників забезпечення зайнятості, умовою кар'єрного зростання та повноцінної участі інвалідів у суспільному житті.

Забезпечення права інвалідів на освіту та заходи

Терюханова Ірина Миколаївна, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, НДІ праці і зайнятості населення Мінсоцполітики України та НАН України (Київ);
Стульпінас Надія Казисівна, НДІ праці і зайнятості населення Мінсоцполітики України та НАН України (Київ).

© Терюханова І.М., Стульпінас Н.К., 2013

щодо реалізації цього права передбачено основними міжнародними документами щодо інвалідів – Конвенцією ООН про права інвалідів, ратифікованою Україною у грудні 2009 р., та Планом дій Ради Європи “Сприяння правам і повній участі людей з обмеженими можливостями в суспільстві: покращення якості життя людей з обмеженими можливостями в Європі в 2006–2015 роках”. Зокрема, ст. 24 Конвенції передбачає визнання прав людей з інвалідністю на освіту без дискримінації та на основі рівності можливостей, яка забезпечується державами-учасницями за допомогою інклюзивної освіти на всіх рівнях та освіти упродовж усього життя [1].

Дотримання положень цих документів потребує запровадження в Україні нових підходів до розвитку системи освіти, доступної для людей з інвалідністю на основі рівних можливостей щодо реалізації їхніх прав на освіту.

Чинне законодавство України гарантує право на освіту особам з особливими освітніми потребами без дискримінації і на основі рівності можливостей, забезпечуючи можливість здобуття освіти такими особами у навчальних закладах різних типів, у тому числі в спеціальних школах, школах-інтернатах, навчально-реабілітаційних центрах. У Конституції України задекларовано демократичні положення, які відповідають міжнародним угодам і домовленостям; визначено та стверджено основні права людини, серед яких право на освіту (ст. 53), право на соціальний захист (ст. 46) [2].

Проте реальна ситуація, яка склалася сьогодні у сфері освіти, свідчить про те, що в суспільстві не завжди створюються умови для реалізації права осіб з обмеженими можливостями на освіту та професійне навчання. На тлі позитивних законодавчих змін існують протиріччя між формальним конституційним правом, що забороняє дискримінацію за станом здоров'я, і реальним становищем осіб з інвалідністю в суспільстві. Зокрема, це стосується сфери освіти. Система освітньої підготовки в Україні ще не повною мірою забезпечує інвалідів необхідним рівнем вищої та професійно-технічної освіти. Так, протягом п'яти останніх років рівень охоплення дорослих інвалідів вищою освітою коливався в межах від 0,4% у 2006 р. до 0,7% у 2010 р., а рівень охоплення професійно-технічною освітою протягом 2006–2010 рр. становив лише 0,2%.

Вирішення цих питань потребує дослідження проблем та розробки пропозицій щодо збільшення рівня охоплення інвалідів професійною освітою.

Метою статті є розробка пропозицій щодо реалізації прав осіб з інвалідністю на освіту та підвищення рівня професійної освіти й навчання осіб з інвалідністю в Україні з метою забезпечення їх конкурентоспроможності та повноцінного включення в суспільство.

Виклад основного матеріалу. Зміна в суспільстві ставлення до інвалідів, визнання їхніх прав та розуміння своїх обов'язків знайшли відображення в переході від спеціальної до інклюзивної освіти.

В освітні європейські системи інтегроване та інклюзивне навчання впроваджені понад 40 років і перебувають у стані постійного розвитку та вдосконалення, охоплюючи все більше країн.

На сьогодні значна кількість навчальних закладів у Європі, США та Канаді успішно використовують інтегровану та інклюзивну системи навчання інвалідів, тим самим одночасно здійснюючи процес адаптації та інтеграції інвалідів у сферу праці та суспільство відповідно до спеціальних законів про професійне навчання інвалідів, яке підтримують державні соціальні служби, служби зайнятості, центри реабілітації.

Зокрема, в австрійській системі професійного навчання інвалідів широко застосовується "дуальна система", яка передбачає, з одного боку, надання теоретичних знань з певних дисциплін у навчальному професійному закладі, з другого – закріплення цих знань шляхом виробничої практики на навчальному підприємстві. Ця система забезпечує інтегративне професійне навчання, яке проводиться за направленням організацій з послуг ринку праці [4, с. 72–74].

Інтегративне професійне навчання здійснюється за такими формами:

- регулярне навчання – за повною програмою із терміном навчання від одного до двох років;
- навчання часткової кваліфікації, яке обмежується лише певним елементом кваліфікаційної характеристики спеціальності в межах часткового підвищення кваліфікації;
- продовжене навчання, яке відбувається на 1–2 роки довше, ніж звичайне.

Інтегративне професійне навчання закінчується іспитом на отримання кваліфікаційного розряду.

Інклюзивна модель навчання (від англ. inclusion – включення) за рекомендаціями ЮНЕСКО набуває все більшого визнання в багатьох країнах. На відміну від сегративної моделі навчання, вона передбачає організацію спільного навчання інвалідів та осіб без інвалідності у всіх навчальних закладах шляхом створення необхідних умов для такого навчання – індивідуалізації та адаптації навчальних планів (програм) до потреб і можливостей осіб з інвалідністю, пристосування основного та додаткового навчального обладнання, забезпечення архітектурної доступності до навчального закладу тощо (табл. 1).

Інклюзивна освіта приносить користь усім учасникам навчального процесу. Згідно з результатами досліджень спеціалістів, інклюзивна освіта може підвищити успішність та ефективність навчання всіх членів навчальної групи, а не тільки осіб з інвалідністю. Інклюзивна освіта сприяє формуванню толерантності та підвищенню соціальної згуртованості, сприяє розвитку згуртованої соціальної культури і рівноправної участі в соціальному житті всіх членів суспільства. Порівняно з роздільним навчанням, інклюзивна освіта економічно доцільна і, що особливо важливо в сучасних умовах, сприяє формуванню інклюзивних ринків праці, які відіграють значну роль у розвитку ефективної соціальної економіки.

На сьогодні в Україні переважає *сегративна модель навчання* інвалідів, яка передбачає навчання дітей та молоді з особливими потребами у спеціальних навчальних закладах, або у спеціальних навчальних групах у складі звичайних навчальних закладів окремо від фізично здорових. Таке навчання обмежує можливості людей з інвалідністю у спілкуванні з однолітками та призводить до їх соціальної ізоляції.

Питання про необхідність переходу до інклюзивного навчання осіб з інвалідністю у вітчизняній системі освіти знайшло відображення в положеннях Національної доктрини розвитку освіти (затверджена указом Президента України від 17.04.2002 №347), Міжгалузевої комплексної програми "Здоров'я нації" на 2002–2011 роки (затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 10.01.2002 №14), Комплексної програми освіти та фахової підготовки інвалідів, проекту Закону України "Про освіту осіб з обмеженими можливостями здоров'я (спеціальну освіту)".

З метою виконання вимог міжнародних документів в Україні вже розробляється механізм впровадження інклюзивного навчання. Свого часу Міністерством освіти, науки, молоді та спорту України було затверджено Концепцію розвитку інклюзивної освіти, яка спрямована на виконання вимог міжнародних нормативно-правових

Таблиця 1

Порівняльна характеристика сегративної та інклюзивної моделей навчання інвалідів

Показники	Модель навчання інвалідів	
	сегративна	інклюзивна
Характерні особливості	Навчання у спеціалізованих навчальних закладах або у спеціалізованих навчальних групах звичайних закладів освіти	Спільне навчання осіб з інвалідністю та осіб без інвалідності у загальноосвітніх закладах та навчальних закладах всіх рівнів
Умови навчання	Спеціально створені умови, які відповідають навчанню осіб з інвалідністю відповідно до особливостей нозології захворювання	Пристосування основного та додаткового навчального обладнання, індивідуалізація та адаптація навчальних планів (програм) до потреб і можливостей осіб з інвалідністю, забезпечення архітектурної доступності до навчального закладу та його приміщень
Основні переваги	Більш глибока адаптація шкільних програм до можливостей інвалідів різних нозологій, наявність кваліфікованих педагогів-дефектологів, рівні можливості спілкування	Активна участь у житті колективу, отримання соціального досвіду, формування в учнів-неінвалідів соціальної відповідальності, гуманізму та розуміння
Недоліки	Дефіцит спілкування, обмежений досвід соціальної активності, проблеми соціального включення	Складнощі пристосування навчальних планів до одночасного вивчення дисциплін усіма учнями та студентами через різну швидкість оволодіння знаннями; обмежена можливість навчання окремих категорій інвалідів, можливі проблеми у спілкуванні

документів, що були ратифіковані Україною. У Концепції визначені шляхи розвитку інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами у дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах, однак не вирішені питання інклюзивного навчання дорослих інвалідів, як цього вимагає Конвенція ООН про права інвалідів.

Незважаючи на поставлене перед системою освіти завдання – змінити усталену модель навчання та виховання інвалідів на якісно нову модель інклюзивного навчання, достатніх (реальних) умов для цього в Україні ще не створено.

На сьогодні повністю забезпечити доступ інвалідів до інклюзивної освіти неможливо внаслідок того, що не діє модель інклюзивного навчання на всіх рівнях, хоча в окремих регіонах країни є певні досягнення в інтеграції осіб з інвалідністю до загального освітнього процесу.

Впровадженню інклюзивної освіти в Україні заважають:

- недостатня розробленість законодавчої бази, яка визнає необхідність переходу до інклюзивної освіти, а в разі її неможливості для окремих людей – створює максимально сприятливі умови для реалізації їхніх освітніх прав;
- недостатність фінансових ресурсів для розробки, апробації та впровадження моделі інклюзивної освіти;
- архітектурна непристосованість більшості навчальних закладів до навчання учнів із різними нозологіями захворювання;
- недостатнє науково-методичне та матеріально-технічне забезпечення процесу інклюзивної освіти (брак спеціального допоміжного навчального обладнання, спеціально розроблених навчальних методик та програм інклюзивного навчання);
- недостатня чисельність спеціально підготовлених викладачів, які працюватимуть в системі інклюзивної освіти;
- недостатня психологічна готовність учнів, педагогів та суспільства в цілому (у тому числі й самих інвалідів) до впровадження інклюзивної освіти [3, с. 51].

Професійне навчання та освіта інвалідів в Україні здійснюються навчальними закладами загального типу освіти всіх рівнів та форм власності, закладами інтернатного

типу, центрами професійної реабілітації, іншими навчальними центрами. Вказані заклади є складовими елементами цілісної системи професійної реабілітації інвалідів.

Фахова підготовка інвалідів здійснюється у вищих навчальних закладах I–IV рівнів акредитації (далі – ВНЗ) різних форм власності та відомчої належності. Однак найбільша частка студентів з інвалідністю навчається у ВНЗ сфери управління МОНмолодьспорту України, а також у створеному за рішенням Київської міської ради та за участі Київської міської державної адміністрації Відкритому Міжнародному університеті розвитку людини “Україна”.

Завдяки посиленню уваги до вирішення питань інвалідів в Україні дедалі більше їх здобувають освіту у вищих навчальних закладах. Так, у 2011 р. у ВНЗ I–IV рівнів акредитації навчалось 18 239 інвалідів, що на 1 624 особи (або на 9,8%) більше, ніж у 2009 р., та на 997 осіб (або на 5,8%) більше, ніж у 2010 р.

Однак рівень охоплення дорослих інвалідів вищою освітою протягом трьох останніх років залишається незмінним та становить 0,7% (табл. 2).

Цінний досвід створення сприятливих умов для навчання осіб з інвалідністю є у Відкритому Міжнародному університеті розвитку людини “Україна”, який має представництва та філії у всіх регіонах України. Базова структура університету “Україна” розташована в м. Києві.

Університет “Україна” є вищим навчальним закладом інклюзивного типу, в якому разом зі здоровими студентами навчаються студенти-інваліди I–III груп інвалідності з різними нозологіями захворювання (з вадами слуху, зору, опорно-рухового апарату тощо).

Слід зазначити, що в базовій структурі та територіально відокремлених структурних підрозділах університету “Україна” створено безбар’єрне архітектурне середовище для навчання студентів-інвалідів. Зокрема, у базовій структурі університету “Україна” (м. Київ) навчальні корпуси обладнані пандусами, що відповідають державним будівельним нормам; скляні вхідні двері – автоматичним відкриванням (безконтактне відкривання); при сходах обладнані поручні та ін. [3, с. 78].

Таблиця 2

**Кількість інвалідів, які навчаються
у вищих навчальних закладах України
I–IV рівнів акредитації, та рівень охоплення
вищою освітою дорослих інвалідів**

Показники	2009 р.	2010 р.	2011 р.
Кількість дорослих інвалідів, тис. осіб	2473,6	2544,9	2611,3
Кількість інвалідів, які навчаються у ВНЗ, тис. осіб	16,6	17,2	18,2
Рівень охоплення дорослих інвалідів вищою освітою, %	0,7	0,7	0,7

Джерело: статистичний збірник “Соціальний захист населення України” та статистичний бюлетень “Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України” (Державна служба статистики України).

Найбільші проблеми з опанування навчальними матеріалами мають інваліди з тяжкими вадами зору та слуху, які потребують використання спеціальних технологій та методів навчання. В Україні є навчальні заклади, де навчаються особи із вказаними обмеженнями. Так, інваліди з вадами зору можуть здобути освіту в Київському державному технічному літкому промисловості за фахом “швейне виробництво”, в Медичній школі при Дарницькому медичному об’єднанні (м. Київ) та Генічеському медичному училищі Херсонської обл. з професії “масажист”.

У Луцькому державному технічному університеті у вересні 2005 р. розпочала навчання перша група студентів-інвалідів із вадами зору із застосуванням новітніх інформаційних навчальних методик за сприяння обласного відділення Фонду соціального захисту інвалідів. Навчання інвалідів із вадами зору здійснюється за спеціальністю “Професійне навчання. Комп’ютерні технології в управлінні та навчанні” [5].

Разом із тим слід зазначити, що, незважаючи на підвищення чисельності студентів-інвалідів у ВНЗ, доступність вищої освіти для цієї категорії осіб і сьогодні залишається гострою соціальною проблемою.

Професійне навчання інвалідів здійснюється також у професійно-технічних навчальних закладах сфери управління Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

За даними Державної служби статистики України, у 2011/2012 навчальному році у професійно-технічних навчальних закладах України навчалися 6 362 особи з обмеженими можливостями. Це на 0,6 тис. осіб (або на 9,4%) більше, ніж у 2009 р., та на 0,3 тис. осіб (або на 4,7%) більше, ніж у попередньому 2010 р., відповідно кількість учнів з інвалідністю становила 5 791 та 6 140 осіб. Ці дані свідчать про наявність в Україні позитивної, але досить слабкої, тенденції до збільшення чисельності учнів з інвалідністю, які навчаються в ПТНЗ системи МОНмолодьспорту України. Проте це не супроводжувалось підвищенням рівня охоплення дорослих інвалідів професійним навчанням, який протягом останніх років залишається незмінним і становить 0,2% (табл. 3).

Слід зазначити, що професійна підготовка інвалідів у ПТНЗ системи Міносвіти України здійснюється головним

чином у спеціальних групах, які створюються з урахуванням характеру захворювань учнів з інвалідністю (групи для інвалідів із порушенням слуху, зору, опорно-рухового апарату, затримкою психічного розвитку, розумовою відсталістю).

Разом із тим варто зауважити, що в систему професійно-технічної освіти тільки починає впроваджуватися практика спільного навчання у звичайних навчальних групах інвалідів, які не мають тяжких вад здоров’я, та здорових учнів. Однак позитивний досвід окремих навчальних закладів України щодо запровадження інклюзивного навчання, зокрема таких як Відкритий Міжнародний університет розвитку людини “Україна”, ще не набув достатнього поширення серед інших навчальних закладів, головним чином через те, що в ПТНЗ та ВНЗ системи МОНмолодьспорту України ще не створено необхідних умов для спільного (інклюзивного) навчання інвалідів та осіб без інвалідності.

Рівень охоплення дорослих інвалідів як професійно-технічною, так і вищою освітою залишається стабільно низьким, що свідчить про необхідність впровадження дієвих заходів щодо покращення ситуації.

Таблиця 3

**Рівень охоплення дорослих інвалідів
професійно-технічним навчанням в Україні**

Показники	2009 р.	2010 р.	2011 р.
Кількість дорослих інвалідів, тис. осіб	2473,6	2544,9	2611,3
Кількість інвалідів, які навчаються в ПТНЗ, тис. осіб	5,8	6,1	6,4
Рівень охоплення дорослих інвалідів професійним навчанням, %	0,2	0,2	0,2

Джерело: статистичний збірник “Соціальний захист населення України” та статистичний бюлетень “Продовження навчання та здобуття професії” (Державна служба статистики України).

Незважаючи на певні досягнення в організаційно-матеріально-технічному забезпеченні професійної (фахової) підготовки інвалідів, значна їх частина продовжує здобувати професійну (фахову) освіту в спеціалізованих навчальних закладах сфери управління Мінсоцполітики України та в центрах професійної реабілітації, а не у звичайних навчальних закладах разом із особами без інвалідності. Така ситуація зумовлена, головним чином, тим, що в Україні не сформовано законодавчої бази щодо професійної (фахової) підготовки інвалідів у звичайних ПТНЗ та ВНЗ.

Отже, маємо констатувати, що інклюзивна освіта в Україні перебуває лише на початковому етапі впровадження.

Значна кількість осіб з інвалідністю здійснює професійне навчання в центрах професійної реабілітації інвалідів за типовими навчальними планами та програмами для професійно-технічних навчальних закладів МОНмолодьспорту України згідно з отриманими ліцензіями.

Станом на 1 січня 2012 р. у системі Мінсоцполітики України функціонує Всеукраїнський центр професійної реабілітації інвалідів та 11 центрів професійної реабіліта-

ції, шість з яких мають статус міжрегіональних центрів. До них належать: Кримська республіканська установа “Міжрегіональний центр професійної реабілітації інвалідів” (м. Євпаторія), Вінницький міжрегіональний центр професійної реабілітації інвалідів “Поділля”, Донбаський міжрегіональний центр професійної реабілітації інвалідів (м. Краматорськ); Луганський міжрегіональний центр професійної, медико-фізичної та соціальної реабілітації інвалідів; Львівський міжрегіональний центр соціально-трудової, професійної та медичної реабілітації інвалідів; Буковинський міжрегіональний центр професійної реабілітації інвалідів (м. Чернівці). У них щорічно проходять професійну реабілітацію близько 2,0 тис. осіб з інвалідністю.

Реабілітація інвалідів у центрах передбачає поєднання професійної підготовки із соціальною, психологічною реабілітацією, медичним супроводом та проживанням протягом 2–9 місяців.

Для вивчення стану професійного навчання осіб з інвалідністю, виявлення проблем та розробки пропозицій щодо вдосконалення професійного навчання осіб з інвалідністю в НДІ праці та зайнятості населення було проведено наукове дослідження за методом анкетування у всіх центрах професійної реабілітації та всіх регіональних центрах зайнятості.

За результатами наукового дослідження виявлено такі проблеми:

- неадаптованість навчальних планів до специфіки навчання інвалідів з різними нозологіями та не передбачення цього державними стандартами, що знижує якість та результативність професійного навчання;
- переважна більшість вакантних робочих місць (44%) не потребують професійної освіти, тобто некваліфіковані, і лише 15,5% – робочі місця, які потребують професії фахівця, що не сприяє підвищенню конкурентоспроможності інвалідів на ринку праці та знижує мотивацію до навчання;
- низький рівень охоплення професійним навчанням інвалідів у віці від 16 до 18 років майже у всіх регіонах України (крім Київської обл.);
- низька питома вага працевлаштування випускників центрів професійної реабілітації інвалідів центрами зайнятості (12,9%).

Вирішення проблем потребує вдосконалення системи професійного навчання осіб з інвалідністю, зокрема в службі зайнятості України.

На думку фахівців регіональних центрів зайнятості та центрів професійної реабілітації інвалідів, законодавчого врегулювання потребують такі питання: посилення співпраці державної служби зайнятості із соціальними партнерами, стимулювання роботодавців щодо працевлаштування інвалідів після проходження профнавчання; посилення відповідальності роботодавців; створення та резервування робочих місць для інвалідів; фінансові питання забезпечення процесу навчання інвалідів; збільшення рівня охоплення інвалідів освітніми послугами, розширення форм навчання осіб з інвалідністю; узгодження існуючих нормативно-правових актів та внесення змін до них.

Висновки. Подальший розвиток державної політики у сфері професійного навчання інвалідів потребує

визначення головних стратегічних напрямів, які, перш за все, мають бути спрямовані на: забезпечення належного рівня конкурентоспроможності людей з інвалідністю на ринку праці; адаптування навчального простору та самих інвалідів до повноцінного засвоєння професійних знань та навичок; подолання стереотипних упереджених уявлень у суспільстві щодо неповноцінності людей з різними фізичними і психічними вадами з метою забезпечення рівних прав та повноцінної участі цієї категорії населення в суспільному житті згідно з міжнародними вимогами та стандартами.

В контексті Конвенції ООН про права інвалідів ключовими напрямками державної освітньої політики у сфері професійного навчання інвалідів повинні бути такі:

- оновлення нормативно-правової бази, зокрема шляхом внесення змін і доповнень до загальних законів про освіту і соціальний захист інвалідів (що стосуються гарантій на загальну і професійну освіту) щодо інклюзивного навчання дітей-інвалідів і дорослих-інвалідів на всіх рівнях освіти;
- запровадження інноваційних форм організації інклюзивного навчально-виховного процесу, особистісна орієнтація процесу освіти; створення (розробка) ефективною системи інклюзивної освіти;
- координація заходів між секторами у сфері освіти та професійного навчання інвалідів, охорони здоров'я, соціальному і житлово-комунальному секторах, розвиток співробітництва між приватним і державним секторами;
- розширення доступності освітнього простору, створення для осіб з інвалідністю можливостей для здобуття освіти, розробка необхідних обов'язкових мінімальних стандартів безбар'єрного середовища, застосування яких контролюється законодавством;
- відповідне методичне та кадрове забезпечення освітніх послуг для інвалідів у навчальних закладах всіх рівнів;
- фінансове й матеріальне забезпечення навчального процесу;
- підвищення обізнаності широкої громадськості, надання просвітницької інформації та розвиток соціальної реклами;
- застосування механізму відповідальності та контролю за реалізацією всіх необхідних заходів.

Впровадження розроблених пропозицій дозволить реалізувати в Україні вимоги положень Конвенції ООН про права інвалідів щодо забезпечення прав на професійну освіту і навчання осіб з інвалідністю та забезпечити підвищення рівня професійної освіти й навчання інвалідів, рівня їх конкурентоспроможності на ринку праці.

Список використаних джерел

1. Національна доповідь “Праця та зайнятість осіб з інвалідністю в Україні”. – К., 2009.
2. Вундерл А. Професійна реабілітація в Австрії // Матеріали міжнародного семінару “Організація професійної реабілітації та зайнятості інвалідів” (26–27 трав. 2008 р., м. Євпаторія). – Київ : Соцінформ, 2008.

Стаття надійшла 08.02.2013